

цьому процесі, на нашу думку, відіграє удосконалення риторичних умінь студентів – майбутніх учителів української мови.

Література

1. Абрамович С. Д., Чікарьова М. Ю. Риторика: навч. посіб. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Пентиліук М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей. К.: Ленвіт, 2011. 256 с.
3. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навч. посіб. К.: Кондор, 2003. 264 с.
4. Голуб Н. Б. Система вправ з риторики для студентів педагогічних спеціальностей. *Дивослово*. 2007. № 12. С. 21–25.
5. Колотілова Н. А. Риторика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.

Рускуліс Лілія – д-рка пед. н.,
професорка, в.о. завідувачки кафедри
української мови, літератури та методики
навчання Національного університету
кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Васильєва Вікторія – здобувачка вищої
освіти філологічного факультету
Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У тезах розглянуто психолінгвістичні основи навчання української мови. Проаналізовано особливості мовленнєвої діяльності як складного психічного процесу, що охоплює механізми породження, сприйняття й розуміння мовлення. Визначено роль когнітивних процесів, емоційного забарвлення мовлення й комунікативного середовища у процесі засвоєнні навчального матеріалу. Обґрунтовано значення активізації мовленнєвої діяльності студентів шляхом використання діалогічних й інтерактивних методів навчання.

У сучасній освіті проблема ефективності навчання української мови має особливу актуальності. Засвоєння знань у цій сфері безпосередньо пов'язане з мовленням, адже саме через мову відбувається передача, осмислення й інтерпретація інформації. Відтак магістральне значення має дослідження психолінгвістичних підходів, які студіюють узаємозв'язок мовлення, мислення й когнітивних процесів. Мовлення як психологічне явище – одне з найбільш складних в житті кожного з нас. Мовленнєва діяльність має власні фізіологічні механізми, що детермінуються не тільки на функційному, але й

морфологічному рівні. Майбутній учитель повинен бути обізнаним із цими аспектами, оскільки мовленнєва діяльність здійснюється не на ґрунті пам'яті, а шляхом накопичення необхідного для розв'язання практичних завдань лексику з подальшим його використанням адекватно ситуації. Це складний процес відображення оточуючого світу в особливих символічних формах, особливий і достатньо складний вид діяльності. Переконливим доказом можуть слугувати труднощі, що їх відчуває більшість людей, яка намагається передати словами власні думки, переконання, почуття. Мовленнєва діяльність потребує колосального напруження й особливих здібностей [2, с. 5]. Психолінгвістика розглядає мовлення як діяльність, що охоплює процеси породження, сприйняття й розуміння мовних повідомлень. Безперечно, що ефективне навчання залежить від організації мовленнєвої діяльності здобувачів освіти, а не лише від подання інформації вчителем. Повністю погоджуємося з думкою, що учень повинен стати активним учасником комунікації, а не пасивним слухачем. Отже, психолінгвістичні особливості мовлення мають безпосереднє значення для організації освітнього процесу. Ефективність навчання української мови значною мірою залежить від того, як саме подається навчальний матеріал, наскільки він відповідає когнітивним можливостям студентів і сприяє активізації їхньої мовленнєвої діяльності.

Термін «психолінгвістика» сформувався в середині ХХ ст. у межах міждисциплінарних досліджень мови й мислення. Зазначимо, що одним із ключових психолінгвістичних механізмів є процес сприйняття мовлення. Надмірна складність термінології або перевантаженість інформацією можуть ускладнювати розуміння матеріалу, тому важливо адаптувати мовлення вчителя до рівня підготовки класу, використовуючи зрозумілі формулювання, приклади й пояснення. Крім того, важливу роль має когнітивна пам'ять: інформація краще засвоюється, якщо вона структурована, повторюється та подається у вигляді логічно пов'язаних блоків. Ще одним важливим аспектом є емоційне забарвлення мовлення. Використання метафор, порівнянь, життєвих прикладів сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу та підвищує інтерес студентів до навчання.

Практичне застосування психолінгвістичних принципів у викладанні української мови передбачає використання діалогічних методів навчання, зокрема дискусій, дебатів й аналізу текстів. Такі форми роботи стимулюють активну мовленнєву діяльність здобувачів освіти, сприяють розвитку критичного мислення й формуванню власної позиції.

Важливим є також мовні здібності учнів як явище виключно багатогранне, оскільки виступає у різних об'єктивних якостях: як функція мозку й відображення відношень об'єктивної дійсності, як природне й соціальне, як свідоме й несвідоме, як ідеальне й принципово знакове явище.

Л.Рускуліс наголошує, «мовна організація людини передбачає виявлення змісту й організації «лінгвістичного архіву» носія мови», з'ясовуючи компоненти мовних знань: фонетичний; «внутрішній лексикон»; граматичний компонент; семантичний компонент [3, с. 40].

Науковиця наголошує на розвитку спеціальних мовних здібностей:

- *академічні* – здатність засвоювати й характеризувати мовне явище (теоретичний і практичний аспекти);
- *мовленнєво-комунікативні* – здатність усвідомити фундаментальну роль мови в житті людини;
- *національноцентричні* – здатність до мовної самоідентифікації носія української мови;
- *чуттєво-словесні* – вміння відчувати, сприймати образ слова, уявляти об'єкт, стисло, чітко та ясно висловлювати власні думки;
- *естетичні* – здатність саморозвиватися засобами мови; майстерно володіти словом;
- *регулятивно-когнітивні* – здатність пізнавати навколишній світ, спираючись на отримані лінгвістичні знання.

Отже, психолінгвістичні основи є важливим чинником підвищення ефективності навчання української мови. Урахування особливостей мовленнєвої діяльності, когнітивних процесів й індивідуальних характеристик здобувачів освіти сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу й розвитку комунікативної компетентності.

Література

1. Основи психолінгвістики: навч. посіб. / С. І. Куранова. К.: В Ц «Академія», 2012. 208 с. (Серія «Альма-матер»).
2. Психолінгвістика: навч.-метод. посіб. / Укл. Лелека Т. О. Кропивницький, 2022. 121 с.
3. Рускуліс Л. Психолінгвістика: навч.-метод. реком. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 2024. 118 с.

Рускуліс Лілія – д-рка пед. н., професорка, в.о. завідувачки кафедри української мови, літератури та методики навчання Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Дімірова Наїна – студентка філологічного факультету Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, спеціальність А4 Середня освіта (Українська мова і література).

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Схарактеризовано когнітивно-комунікативний підхід як засіб формування національно-мовної особистості. Обґрунтовано його роль у